

41

KWALIFIKACJE – WYBRANE SPOSOBY UPORZĄDKOWYWANIA WIEDZY, UMIEJĘTNOŚCI I KOMPETENCJI SPOŁECZNYCH

41.1 WSTĘP

Człowiek uczy się w szkole i na uniwersytecie, w trakcie kursów i szkoleń, a także pracując, angażując się w działalność społeczną, wykonując codzienne obowiązki, realizując swoje pasje i hobby [1].

Dla zapewnienia optymalnego przystosowania mieszkańców Europy do niezwykle zmiennego środowiska i społecznego i gospodarczego, niezbędne są starania zmierzające do włączania do edukacji jak największej liczby osób. Organy Unii Europejskiej odwołując się do idei społeczeństwa opartego na wiedzy dążą do wypracowania rozwiązań, których efektem będzie wzrost liczby osób uczących się. Europejski obszar uczenia się przez całe życie umożliwić ma obywatelom swobodne przemieszczanie się pomiędzy formami kształcenia, zawodami, regionami i krajami w dążeniu do zdobycia wiedzy. Zatem koncepcja uczenia się przez całe życie dotyczy procesu uczenia się począwszy od edukacji przedszkolnej do etapu po przejściu na emeryturę („od kołyski aż po grób”) i obejmuje wszystkie formy kształcenia (formalne, nieformalne i pozaformalne) [4]. W edukacji formalnej potwierdzanie efektów uczenia się zdobytych w toku kształcenia jest integralnym elementem systemu. W oświacie wiedzę i umiejętności uczniów ocenia się zgodnie z wewnątrzszkolnymi systemami oceny, a także w trakcie egzaminów, organizowanych przez instytucje zewnętrzne wobec szkoły. Kompetencje zdobywane w ramach szkolnictwa wyższego potwierdzane są zarówno w toku zajęć, jak i przez ocenianie końcowe [1].

W 2008 roku członkowie Unii Europejskiej zostali zobligowani zaleceniem Parlamentu Europejskiego i Rady do budowania i rozwijania krajowych ram kwalifikacji w odniesieniu do Europejskiej Ramy Kwalifikacji (ERK), obejmującej wszystkie poziomy edukacji, ze szkolnictwem wyższym włącznie. ERK i ramy krajowe stanowią podstawę budowania nowych, przejrzystych systemów kwalifikacji. Służyć ma to łatwiejszemu porównywaniu kwalifikacji w kontekstach krajowych i międzynarodowych, a co za tym idzie, ułatwianiu mobilności obywateli, zwiększaniu ich możliwości zdobycia zatrudnienia oraz tworzeniu nowych szans dla rozwoju człowieka, a tym samym lepszemu dopasowaniu kompetencji do potrzeb rynku pracy i społeczeństwa. Cele te

mogą zostać osiągnięte również dzięki zwiększaniu dostępu do studiów oraz poprawianiu ich jakości, czemu służyć mają ramy. Każdy poziom ERK został opisany za pomocą deskryptorów, ujętych w języku efektów uczenia się, złożonych z trzech komponentów: wiedzy, umiejętności i kompetencji [2].

41.2 EUROPEJSKIE RAMY KWALIFIKACJI (ERK)

Europejska Rama Kwalifikacji (ERK) to pierwszy międzynarodowy układ odniesienia obejmujący wszystkie kwalifikacje (dyplomy czy certyfikaty), oparty całkowicie na efektach uczenia się. Celem ERK jest ułatwienie porównywania kwalifikacji zdobywanych w różnym czasie, miejscach i formach, lepsze dostosowanie kwalifikacji do potrzeb rynku pracy oraz społeczeństwa obywatelskiego, a co za tym idzie, wzrost mobilności siły roboczej, promowanie uczenia się przez całe życie oraz rozwój społeczeństw współczesnej demokracji. Twórcom ramy przyświecały bardzo szczytne idee. Chcieli zmniejszyć przepaść między obszarem edukacji i szkoleń a rynkiem pracy poprzez rozwinięcie systemu kwalifikacji opartego na efektach uczenia się we współpracy z interesariuszami: pracodawcami, pracownikami, nauczycielami, studentami, związkami zawodowymi i specjalistami HR (ang. human resources, HR). Ważne bowiem było, by obszar edukacji: akademicki czy zawodowy był bezpośrednio powiązany z rynkiem pracy. By odpowiadał na jego potrzeby, a nie produkował specjalistów, dla których w przyszłości nie będzie etatów.

Idea Europejskiej Ramy Kwalifikacji została sformułowana przez Komisję Europejską w październiku 2006 roku, a formalnie przyjęta przez Parlament Europejski 23 kwietnia 2008 roku („Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie Europejskich Ram Kwalifikacji dla Uczenia się przez Całe Życie”). Zalecenie to poprzedzone zostało decyzją ministrów odpowiedzialnych za szkolnictwo wyższe podjętą w Bergen w 2005 roku. Uznano wtedy, że kraje uczestniczące w Procesie Bolońskim (mającym na celu stworzenie wspólnego systemu szkolenia wyższego w całej Europie) powinny wdrożyć Ramy Kwalifikacji dla Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego (Framework for Qualifications of the European Higher Education Area). Zaczęto się od szkolnictwa wyższego, ale bardzo szybko stało się jasne, że wspólny, europejski rynek pracy tworzą nie tylko absolwenci uczelni wyższych. Ramy musiały objąć swym zasięgiem także szkolnictwo zawodowe. Stąd wzięło się uzupełnienie Zalecenia Parlamentu i Rady w sprawie ERK z 2008 r., Zalecenie z 18 czerwca 2009 r. dotyczące edukacji zawodowej („Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady w z dnia 18 czerwca 2009 r. w sprawie ustanowienia europejskie go systemu transferu osiągnięć w kształceniu i szkoleniu zawodowym (ECVET)”) [2].

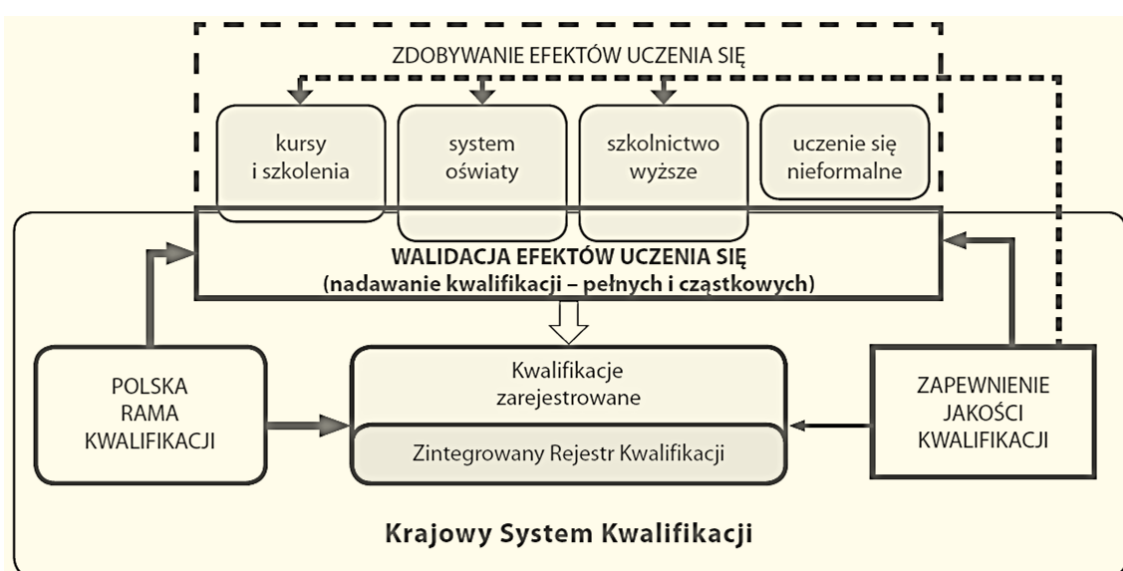
41.3 KRAJOWY SYSTEM KWALIFIKACJI (KSK)

Przez krajowy system kwalifikacji (KSK) rozumie się ogół działań związanych z potwierdzaniem efektów uczenia się dla potrzeb rynku pracy, społeczeństwa obywatelskiego oraz indywidualnego rozwoju uczących się, oparty na krajowej ramie kwalifikacji. KSK obejmuje w szczególności tworzenie, nadawanie i uznawanie

kwalifikacji, a także zapewnianie jakości kwalifikacji. Modernizacja krajowego systemu kwalifikacji w Polsce będzie polegać na jego zintegrowaniu przez wdrożenie dwóch zupełnie nowych instrumentów:

- Polskiej Ramy Kwalifikacji odniesionej do Europejskiej Ramy Kwalifikacji,
- zintegrowanego (krajowego) rejestru kwalifikacji.

Ogólny schemat Krajowego Systemu Kwalifikacji przedstawia rysunek 41.1.

Rys. 41.1 Ogólny schemat krajowego systemu kwalifikacji w Polsce

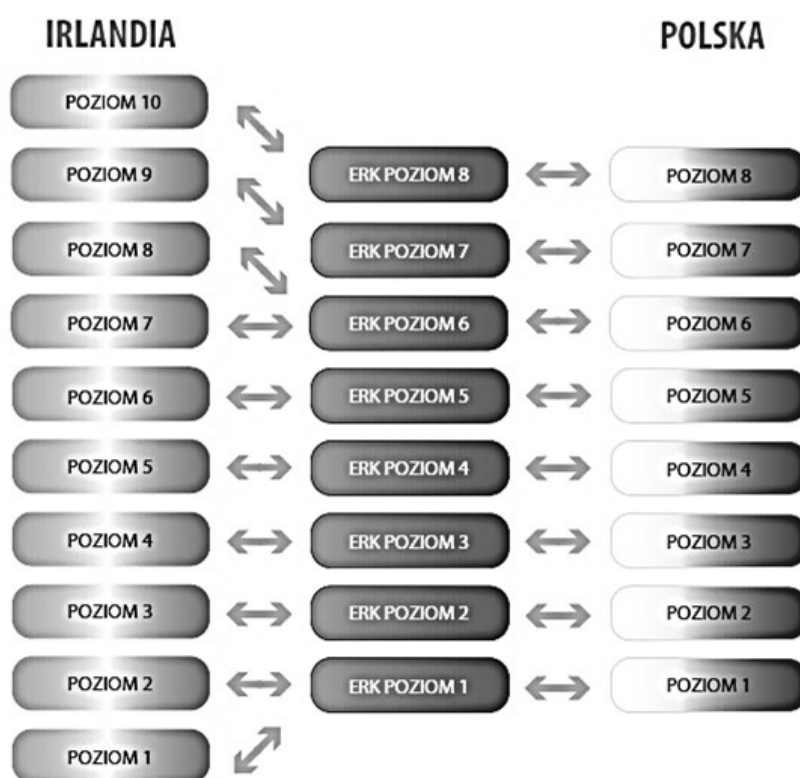
Źródło: [12]

Polska Rama Kwalifikacji jako element stanowiący podstawę krajowego systemu kwalifikacji ma być wspólnym układem odniesienia dla kwalifikacji nadawanych w Polsce. W rejestrze zostaną ujęte te kwalifikacje, których jakość będzie gwarantowana określonymi procedurami i nadzorowana przez konkretny podmiot. Wpisanie kwalifikacji do zintegrowanego rejestru będzie się wiązać z nadaniem jej poziomu. Obecność kwalifikacji w krajowym rejestrze będzie poświadczeniem jej wiarygodności [3]. Wdrożenie Polskiej Ramy Kwalifikacji i zintegrowanego rejestru kwalifikacji ma się ponadto przyczynić do rozwoju systemów kształcenia i szkolenia, do budowania mostów między tradycyjną edukacją szkolną i akademicką a uczeniem się w ramach kursów i szkoleń, uczeniem się w toku pracy oraz samokształceniem. Innymi słowy, modernizacja systemu kwalifikacji powinna umożliwić osiągnięcie większej spójności wszystkich sektorów edukacji, pogłębić integrację kształcenia ogólnego i zawodowego na wszystkich poziomach PRK i doprowadzić do większej elastyczności prowadzonych w ich ramach działań w zakresie edukacji, szkolenia i nadawania kwalifikacji. Modernizacja systemu kwalifikacji w Polsce ma zostać wpisana w szerszy kontekst zmian zachodzących w Europie, które są związane z realizacją przyjętej strategii rozwoju Unii Europejskiej. Dzięki Europejskiej Ramie Kwalifikacji możliwe ma być porównywanie kwalifikacji nadawanych w Polsce z kwalifikacjami nadawanymi w

różnych krajach UE, a kwalifikacje nadawane w Polsce mają być czytelniejsze i łatwiejsze do zrozumienia w innych krajach i systemach kwalifikacji w Europie [3].

41.3.1 Polska Rama Kwalifikacji

Polska Rama Kwalifikacji (PRK), podobnie jak Europejska Rama Kwalifikacji (ERK), składa się z ośmiu poziomów kwalifikacji (w różnych krajach liczba poziomów jest inna, np. w Irlandii – 10, a w Wielkiej Brytanii – 12) – obraz powyższej sytuacji przedstawia rysunek 41.2. Każdy z nich zostanie opisany w kontekście efektów kształcenia wymaganych na danym poziomie, a te z kolei ujęte w trzech kategoriach: wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych (czyli m.in. umiejętności pracy w zespole, działań zgodnych z etyką). Każda kwalifikacja zostanie umieszczona na jednym z poziomów. Każdemu poziomowi zostaną przypisane poszczególne etapy edukacji – od szkoły podstawowej do doktoratu, np. matura to poziom czwarty, a doktorat – najwyższy, ósmy. W polskim systemie kwalifikacji będzie się wyróżniać kwalifikacje „pełne” i „częstkowe”.

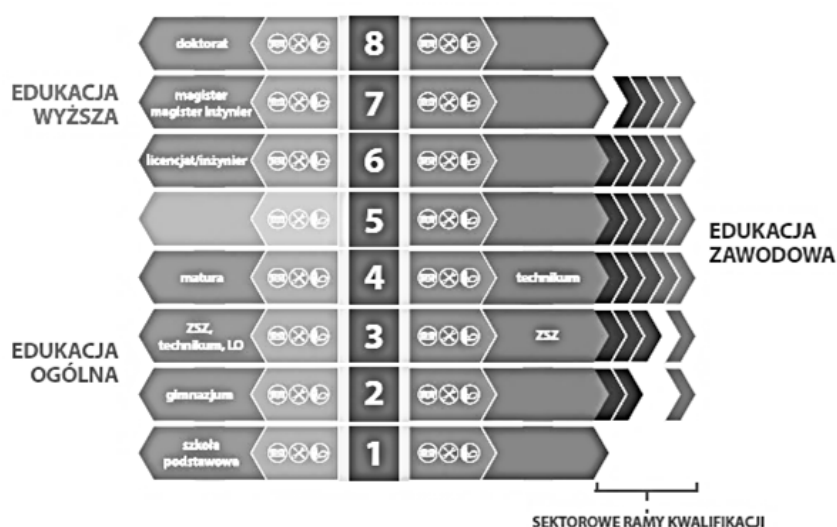

Rys. 41.2 Schemat relacji europejskiej ramy kwalifikacji do ram kwalifikacji Polskich i Irlandzkich
Źródło: [8]

Uzyskanie pełnej kwalifikacji oznacza, że można będzie się ubiegać o kolejną kwalifikację pełną na wyższym poziomie. W niektórych przypadkach kilka kwalifikacji częściowych (np. opanowanie określonego języka programowania, specjalizacja w jakiejś dziedzinie kulinarnej, ogrodniczej, kosmetycznej, budowlanej itd.) może się złożyć na pełną kwalifikację danego poziomu [6].

Edukacja na poziomie wyższym to poziomy piąty, szósty, siódmy i ósmy Polskiej Ramy Kwalifikacji. Szósty to studia licencjackie i inżynierskie, siódmy magisterskie, ósmy – studia doktoranckie. Natomiast poziom piąty jest na razie „pusty” – zostały zdefiniowane tylko właściwe dla niego opisy wymagań co do wiedzy, umiejętności i kompetencji. W Polsce nie ma jeszcze takich programów kształcenia, które mogłyby tworzyć kwalifikację pełną na tym poziomie. W wielu krajach istnieją krótkie 3-4 semestralne studia, które umożliwiają absolwentom albo dalsze uczenie się, albo zakończenie edukacji. W Polsce nie ma takich „krótkich cykli” kształcenia i młodzież po maturze wybiera albo szkoły policealne, albo studia licencjackie. Część studiujących kończy studia licencjackie z trudem, nie uzyskując kompetencji, jakie powinni mieć absolwenci szóstego poziomu. Może okazać się, że część programów prowadzonych jako licencjaty odpowiada poziomowi piątemu. W przyszłości numer poziomu będzie zapisany na wszystkich dyplomach, świadectwach czy certyfikatach. Powstała europejska platforma cyfrowa, na której są zamieszczane informacje o ramach krajowych i ich relacjach do ERK. Każdy kraj, także Polska, będzie miał również platformę krajową z informacjami o wszystkich programach studiów [7]. Schemat Polskiej Ramy Kwalifikacyjnej przedstawia rysunek 41.3.

Polska Rama Kwalifikacji

1 – 8 numery poziomów PRK

wiedza umiejętności kompetencje społeczne

SZKOLNICTWO ogólne wyższe zawodowe

Rys. 41.3 Schemat Polskiej Ramy Kwalifikacyjnej

Źródło: [8]

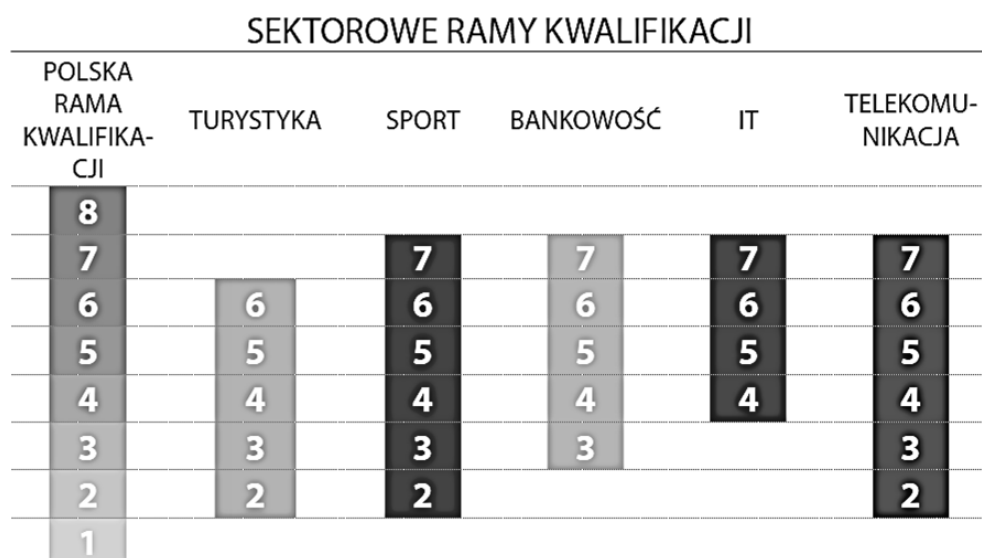
41.3.2 Zintegrowany rejestr kwalifikacji

W zintegrowanym systemie kwalifikacji będzie istniał publiczny rejestr kwalifikacji. Znajdą się w nim kwalifikacje zdobyte w ramach edukacji formalnej – oświaty, szkolnictwa zawodowego oraz szkolnictwa wyższego. Ponadto wpisane zostaną kwalifikacje uzyskiwane poza edukacją formalną, nadawane przez różne instytucje i organizacje branżowe. Te kwalifikacje, które uzyskujemy w szkole czy na uczelni, trafiają tam automatycznie. Natomiast te, które dziś zdobywamy na kursach i szkolenia, trzeba będzie zgłosić do rejestru. Jakość kwalifikacji wpisanych do rejestru będzie zapewniana poprzez określone procedury. Wpisanie kwalifikacji do zintegrowanego rejestru będzie się wiązać z nadaniem jej poziomu. Różne świadectwa i certyfikaty, które nie znajdują się w rejestrze, będą mogły funkcjonować na dotychczasowych zasadach, o ile nadal będzie na nie zapotrzebowanie społeczne. Jednakże nie będą one mogły mieć oznaczonego poziomu PRK. Dzięki rejestrowi informacje o kwalifikacjach te będą łatwo dostępne w jednym miejscu dla wszystkich zainteresowanych. Zintegrowany Rejestr Kwalifikacji będzie służyć przede wszystkim nauczycielom, pedagogom szkolnym, doradcom edukacyjno-zawodowym, pracownikom i osobom poszukującym pracy. Skorzystają z tego rozwiązania również pracodawcy i działy HR, urzędy, instytucje i organizacje pozarządowe oraz rodzice doradzający swoim dzieciom, jak również osoby uczące się i planujące ścieżkę zawodową. Informacje zgromadzone w rejestrze będą udostępniane za pośrednictwem portalu internetowego. Portal ten, podobnie jak portale pozostałych krajów UE, będzie powiązany z portalem Europejskiej Ramy Kwalifikacji [8].

Prowadzenie Zintegrowanego Rejestru Kwalifikacji zostanie powierzone Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP). Minister koordynujący ZSK będzie sprawował nadzór nad tym podmiotem w zakresie zadań związanych z prowadzeniem ZRK. W odniesieniu do kwalifikacji nadawanych w systemach oświaty oraz szkolnictwa wyższego podmiot prowadzący rejestr będzie pozyskiwał dane o tych kwalifikacjach od ministrów albo od podmiotów wskazanych w ustawach (np. szkół wyższych). W odniesieniu do kwalifikacji uregulowanych i rynkowych ZRK będzie pozyskiwał zestawy informacji od ministrów odpowiedzialnych za poszczególne kwalifikacje. Kwalifikacje będą uzyskiwać status kwalifikacji zarejestrowanej (w ZRK) z chwilą ich włączenia do ZSK. Dane o kwalifikacjach oraz praktyczne informacje o możliwości ich zdobycia będą systematycznie aktualizowane. Informacje zgromadzone w zintegrowanym rejestrze będą udostępniane za pośrednictwem portalu internetowego ZSK, dzięki czemu będą dostępne w jednym miejscu dla wszystkich zainteresowanych. Sposób prezentowania danych na portalu ma być przejrzysty dla osoby poszukującej informacji. Informacje o kwalifikacjach będą dostępne w języku polskim i angielskim. Portal ZSK, podobnie jak portale pozostałych krajów UE, będzie powiązany z portalem Europejskiej Ramy Kwalifikacji (ERK). Prowadzenie portalu ZSK w części dotyczącej ZRK będzie zadaniem PARP jako podmiotu prowadzącego ten rejestr [9].

41.4 SEKTOROWE RAMY KWALIFIKACJI

Sektorowe ramy kwalifikacji będą uszczegółowieniem Polskiej Ramy Kwalifikacji z uwzględnieniem specyfiki branży i będą umożliwiać uporządkowanie i zapewnienie porównywalności kwalifikacji. Pracodawcy wiedzą, że istotne będą też przepływy pracowników wewnątrz sektora oraz pomiędzy sektorami, a to umożliwi jednolity system kwalifikacji. Będzie w nim można porównać wartość i treść dyplomów, które zostaną zapisane w rejestrze i będą miały przypisany poziom Polskiej Ramy Kwalifikacji. W budowę systemu zaangażowały się polskie organizacje branżowe. We współpracy z Instytutem Badań Edukacyjnych swoje ramy buduje pięć sektorów: bankowość, sport, turystyka, IT oraz telekomunikacja. Korelację ram sektorowych kwalifikacji z polskimi ramami kwalifikacji pokazano na rysunku 41.4. Niektóre branże podobne działania podejmują z własnej inicjatywy. Najczęściej dotyczy to uczestnictwa polskich podmiotów w projektach na skalę europejską. Przykładowo wymienić można: v FIRST (Financial Services Sector EQF Translator) to projekt współtworzony przez Warszawski Instytut Bankowości. Doświadczenia tego projektu zostały wykorzystane przy tworzeniu projektu polskiej sektorowej ramy kwalifikacji dla sektora bankowego. v Sektorowa rama kwalifikacji dla funkcjonariuszy Straży Granicznej, stworzona przez europejską agencję FRONTEX. v Projekt SFWM-QF – Europejskie Ramy Kwalifikacji dla zarządzających instalacjami zagospodarowania odpadów. Polską część projektu stworzyła Krajowa Izba Gospodarcza. v International Sport Coaching Framework, stworzona przez Międzynarodową Radę Trenerów (ICCE) przy aktywnym udziale przedstawicieli polskiego Instytutu Sportu. Doświadczenia z tego przedsięwzięcia zostały wykorzystane przy tworzeniu polskiego projektu ramy kwalifikacji dla sektora sportu [8].

Rys. 41.4 Schemat Sektorowych Ram Kwalifikacji

Źródło: [8]

41.5 WALIDACJA I CERTYFIKACJA

Przez walidację rozumie się sprawdzenie, czy osoba ubiegająca się o nadanie określonej kwalifikacji, niezależnie od sposobu uczenia się tej osoby, osiągnęła wyodrębnioną część lub całość efektów uczenia się wymaganych dla tej kwalifikacji. Natomiast certyfikacja jest to proces, w wyniku którego osoba ubiegająca się o nadanie określonej kwalifikacji, po uzyskaniu pozytywnego wyniku walidacji, otrzymuje od uprawnionego podmiotu certyfikującego dokument potwierdzający nadanie określonej kwalifikacji [5].

W Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji ZSK podstawową zasadą jest to, że kwalifikacje włączone do zintegrowanego systemu mogą być nadawane wyłącznie przez instytucje posiadające uprawnienie do certyfikowania. Uprawnienia do certyfikowania albo wynikają wprost z przepisów prawa, albo będą nadane przez właściwego ministra zgodnie z przepisami projektowanej ustawy o ZSK. Nadanie kwalifikacji może następować wyłącznie na podstawie pozytywnego wyniku walidacji efektów uczenia się wymaganych dla danej kwalifikacji. Projekt ustawy o ZSK zawiera przepisy umożliwiające akumulowanie i przenoszenie osiągnięć (osiągnięcie to zestaw efektów uczenia się, stanowiący wyodrębniony fragment wymagań dla kwalifikacji, który został poddany walidacji z wynikiem pozytywnym). Osiągnięcia walidowane w różnym miejscu i czasie będą mogły być podstawą nadania kwalifikacji. Zgodnie z określonym w ustawie standardem w opisie każdej kwalifikacji uregulowanej i rynkowej ustalone będą wymagania dotyczące walidacji, obowiązujące dla wszystkich instytucji nadających daną kwalifikację. Zapewni to porównywalność walidacji prowadzonej przez różne instytucje [10].

41.6 AKUMULOWANIE

Europejski System Transferu i Akumulacji Osiągnięć powstał pod koniec lat osiemdziesiątych XX wieku w ramach programu Erasmus i służyć miał ułatwianiu uznawania efektów kształcenia zdobytych podczas nauki poza macierzystą uczelnią. Obecnie ECTS (European Credit Transfer and Accumulation System) jako kluczowy element Procesu Bolońskiego stanowi narzędzie:

- przenoszenia (transferu) osiągnięć uzyskanych w innych niż macierzysta uczelniach,
- gromadzenia (akumulacji) efektów uczenia się wyrażonych w punktach, które składają się na określoną kwalifikację, dyplom (efekty uczenia się mogą być osiągane w różnych instytucjach, ramach czasowych, kontekstach formalnych, pozaformalnych, nieformalnych).

Wykorzystanie systemu ECTS jako narzędzia przenoszenia i gromadzenia osiągnięć umożliwia studentom budowanie elastycznych ścieżek kształcenia i dzięki temu sprzyja mobilności, która jest jednym z kluczowych celów Procesu Bolońskiego. Koncepcja zasad naliczania punktów zmieniła się istotnie od momentu powstania systemu ECTS. Obecnie punkty powinny wyrażać zarówno nakład pracy studenta niezbędny do osiągnięcia określonych efektów (student workload) oraz uzyskane przez niego efekty uczenia się (learning outcomes). Według badań „Trends 2010” ECTS lub

narodowe odpowiedniki tego systemu, które są z nim kompatybilne, są stosowane powszechnie w Europejskim Obszarze Szkolnictwa Wyższego. 90% uczelni europejskich wykorzystuje ECTS jako system przenoszenia osiągnięć, a 88% jako system gromadzenia osiągnięć dla wszystkich programów studiów pierwszego i drugiego stopnia (w roku 2007 było to odpowiednio 75% i 66%). Natomiast więcej trudności sprawia powiązanie systemu ECTS z efektami kształcenia, jako podstawą do naliczania punktów. Jedynie w 19 państwach uczestniczących w Procesie Bolońskim udało się to osiągnąć w odniesieniu do wszystkich programów. Polska już od 2003 roku zaliczała się do grupy państw, w których większość szkół wyższych wprowadziło ECTS w pełnym wymiarze.

W polskich uczelniach system ECTS został w pełni wdrożony – obowiązek jego stosowania został nałożony przez ustawę. Prawidłowość stosowania systemu ECTS jest jednym z elementów oceny programowej dokonywanej przez Polską Komisję Akredytacyjną. Podstawa programowa kształcenia w zawodach obowiązująca od roku szkolnego 2012/2013 wprowadza nowy sposób opisywania (w języku efektów uczenia się) i zdobywania kwalifikacji. Podstawa programowa wyodrębnia spójne zestawy efektów uczenia się, które mogą być oddzielnie walidowane w ramach kształcenia w formach pozaszkolnych oraz gromadzone i uznawane w celu uzyskania kolejnych kwalifikacji zawodowych. Koncepcja zestawów efektów uczenia się wyodrębnionych w kwalifikacjach jest spójna z opracowywanym w Europie systemem ECVET (European Credit System for Vocational Education and Training). W szkolnym kształceniu ogólnym akumulowanie i przenoszenie osiągnięć na obecnym etapie nie jest jeszcze możliwe. Trwają jednak prace nad kompleksowym modelem systemu akumulowania i przenoszenia osiągnięć, który ma objąć edukację ogólną. Częściami tego systemu będą też systemy: ECTS, już funkcjonujący, oraz ECVET, którego wdrożenie jest przygotowywane. Zakłada się, że wypracowane rozwiązania będą umożliwiały akumulowanie i przenoszenie osiągnięć niezależnie od miejsca i sposobu walidacji. Przewiduje się, że opracowany model będzie określał między innymi: zasady wyodrębniania jednostek efektów uczenia się z kwalifikacji, metody nadawania punktów zestawom wyodrębnionych efektów uczenia się. Polska zalicza się obecnie do krajów, w których punkty ECTS są powiązane efektami uczenia się we wszystkich programach studiów, z wyjątkiem studiów doktoranckich.

41.7 PODSUMOWANIE

Modernizacja systemu kwalifikacji w Polsce wynika z potrzeb krajowych i będzie służyć realizacji polityki na rzecz uczenia się przez całe życie. Działania modernizacyjne dotyczące krajowego systemu kwalifikacji wpisane są w szerszy kontekst zmian zachodzących w Europie, związanych z realizacją treści zalecenia Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie ustanowienia Europejskiej Ramy Kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie, zwanego dalej Zaleceniem PE w sprawie ERK [10].

Kapitał intelektualny to główne źródło konkurencyjności w globalnej gospodarce. Polepszanie jego jakości jest jednym z warunków rozwoju społeczno-ekonomicznego. Przyjęte lub opracowywane rządowe dokumenty strategiczne¹ wskazują na istotne wyzwanie, jakim jest rozwój kapitału intelektualnego w Polsce i realizacja strategii „uczenia się przez całe życie”, której narzędziem ma być rama kwalifikacji. Rozwijanie krajowego systemu kwalifikacji, w tym w szczególności wdrożenie Polskiej Ramy Kwalifikacji (PRK) umożliwiającej większą integrację całego systemu, stanowić będzie jeden z ważniejszych kierunków działań modernizacyjnych pozwalających Polsce na szybszy postęp cywilizacyjny, a tym samym większy wkład w rozwój integrującej się Europy. W zmieniającej się sytuacji społeczno-gospodarczej powstała w Polsce [10].

Bez wątplenia temat uczenia się przez całe życie, jest aktualnie w krajach Unii Europejskiej jednym z „gorętszych” problemów. Nie bez znaczenia jest fakt starzenia się populacji mieszkańców Europy. Europejczycy, do coraz późniejszego wieku są aktywni i mobilni zawodowo. Uczenie się przez całe życie ma w perspektywie czasu stać się czymś naturalnym dla każdego. Przez długi czas pokutowało myślenie, że nauka dotyczy tylko młodych i tylko oni są „naturalnymi” beneficjentami studiów, szkoleń czy kursów. Obecnie ta sytuacja się zmienia i coraz więcej osób w różnym wieku, o różnym wykształceniu wraca na rynek edukacyjny, i korzystając z dłuższych, czy krótszych form edukacyjnych, podwyższa swoje kwalifikacje [4]. Polska Rama Kwalifikacji wprowadzi nowy sposób opisywania i potwierdzania kwalifikacji, które zdobywamy na różnych poziomach wykształcenia i uczenia się, wykorzystując wiele ścieżek przyswajania wiedzy, także tych nieformalnych i pozaformalnych. Zmiany te obejmą wszystkich, którzy wydają dyplomy potwierdzające kwalifikacje, bądź je uzyskują, oceniają czyjeś kompetencje, czy też zamawiają szkolenia, szkolą się i uczą, szukają określonej kategorii pracowników lub planują swój rozwój zawodowy. Polska Rama Kwalifikacji powinna być narzędziem przyjaznym i ułatwiającym wszechstronny rozwój osobisty i zawodowy, spełniającym oczekiwania pracodawców i wspierającym uczenie się przez całe życie [11].

Głównym celem Europejskich Ram Kwalifikacji (ERK) jest realizacja idei uczenia się przez całe życie, a także zwiększenie mobilności osób na europejskim rynku pracy.

Polacy pracujący za granicą często są zatrudniani poniżej swojej wiedzy i umiejętności. Nie dlatego, że są obcokrajowcami. Powodem jest to, że nikt nie wie, ile warte są ich dyplomy. W niektórych krajach, które mają już swoje ramy kwalifikacji, jak w Szkocji czy Irlandii, służby zatrudnienia próbowały już porównywać polskie dyplomy z odpowiednikami wydawanymi przez ich rodzime uczelnie. Jednak dopiero istnienie Polskiej Ramy Kwalifikacji w pełni umożliwi ten proces. Możliwość sprawdzenia, jaki poziom ma przypisany polska kwalifikacja (czyli np. dyplom), będzie oznaczać to, że ktoś pracujący np. w Irlandii będzie zarabiał tyle samo, co Irlandczyk z takimi samymi kompetencjami. Aby było to możliwe, Polska Rama Kwalifikacji została już przyrównana do Europejskiej Ramy Kwalifikacji, uniwersalnego tłumacza dyplomów i certyfikatów. Jeden zawód, kilka kwalifikacji, wiele możliwości PRK nie tylko zachęca do uczenia się przez całe życie, lecz także umożliwia szybkie zdobycie nowych specjalizacji (przez

dodanie kolejnych kwalifikacji do już posiadanych), łatwe przekwalifikowanie się, bez potrzeby rozpoczynania drugiego kierunku studiów lub szkoły o innym profilu zawodowym. Pozwala uniknąć zbędnego powtarzania zajęć i kursów na różnych poziomach uczenia się. Można będzie pójść na egzamin, zdać lub uzyskać informację, jakiej wiedzy lub jakich umiejętności brakuje do uzyskania kwalifikacji i nauczyć się tylko tego, zamiast iść na cały kurs od początku i uczyć się ponownie tego, co już umiemy. Dzięki temu proces nauki poszczególnych umiejętności ulegnie uproszczeniu, a to, w sytuacji szybko zmieniającego się rynku pracy, jest niezwykle istotne. Da to również o wiele więcej możliwości i sposobów kształcenia się tym, którzy stracili pracę albo są zagrożeni bezrobociem. Formalne potwierdzanie kwalifikacji pozwoli także świadomie zaplanować i stworzyć własną ścieżkę edukacyjną. Będąc ekspertem w jednej dziedzinie, dalej można zdobywać dyplomy czy certyfikaty w innych obszarach, tworzące kompletną ofertę dla tych, którzy chcą korzystać z naszej wiedzy i umiejętności [8].

Zmiany, jakie zachodzą w obszarze kształcenia rodzą szereg nowych pytań, z których znaczna część koncentruje się na Procesie Bolońskim i Krajowych Ramach Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego. W jaki sposób wdrażać narzędzia Procesu Bolońskiego, aby umożliwiały one rzeczywiste osiągnięcie celów tej reformy, takich jak: dostosowanie kształcenia do potrzeb rynku pracy, budowanie społeczeństwa obywatelskiego, urzeczywistnienie założeń perspektywy uczenia się przez całe życie, poszerzenie dostępu do najlepszych uczelni, wzrost konkurencyjności polskiego szkolnictwa wyższego poprzez umiędzynarodowienie i zwiększenie mobilności studentów oraz kadry akademickiej, wzmacnianie powiązań między kształceniem i badaniami. Umiędzynarodowienie uczelni jest ważne nie tylko jako jeden z celów Procesu Bolońskiego, ale także w dużym stopniu odpowiada za pozycję uczelni w rankingach. Umiędzynarodowienie uczelni oznacza przede wszystkim obecność studentów zagranicznych (tych na stypendiach i tych podejmujących pełne studia) oraz zatrudnianie zagranicznej kadry akademickiej. Wymaga to tworzenia programów studiów w językach obcych, zwłaszcza angielskim, a także szeregu ułatwień dla kadry oraz studentów. Ramy kwalifikacji wymagają nowej perspektywy patrzenia na kształcenie, które powinno koncentrować się przede wszystkim na efektach uczenia się. W związku z tym uczelnie na mocy nowej ustawy zostały zobowiązane do przygotowywania programów kształcenia w języku efektów uczenia się, prowadzenia kształcenia gwarantującego osiągnięcie tych efektów przez studentów oraz stworzenia systemów oceniania, które zweryfikują te efekty. To rozwiązanie poszerza autonomię uczelni w zakresie tworzenia programów kształcenia i daje realną możliwość dywersyfikacji kierunków studiów, dostosowania ich do potrzeb społecznych, lokalnych, rynku pracy, studentów [2].

LITERATURA

1. E. Bacia, *Walidacja efektów uczenia się uzyskanych poza systemem edukacji formalnej jako nowe wyzwanie dla polityki na rzecz uczenia się przez całe życie*, Wydawca: Instytut Badań Edukacyjnych Warszawa 2014
2. M. Dybaś, A. Dziemianowicz-Bąk, M. Krawczyk-Radwan, D. Walczak, *Raport o stanie edukacji 2011. Kontynuacja przemian*, Rozdział 3 Szkolnictwo wyższe Wydawca: Instytut Badań Edukacyjnych Warszawa 2012
3. S. Sławiński, H. Dębowski, A. Chłoń-Domińczak, A. Kraśniewski, R. Pierwieniecka, S. Stęchły, G. Ziewiec, *Raport referencyjny. Odniesienie Polskiej Ramy Kwalifikacji na rzecz uczenia się przez całe życie do Europejskiej Ramy Kwalifikacji*, Wydawca: Instytut Badań Edukacyjnych Warszawa 2013
4. E. Świergiel, *Edukacja przez całe życie na uczelniach wyższych – dobre praktyki. Raport*. Zachodniopomorska Szkoła Biznesu w Szczecinie; Szczecin, kwiecień 2013
5. Ustawa z dnia 22grudnia 2015, *o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji* Dz. U. Poz. 64 Warszawa, dnia 14.stycznia.2016
6. http://www.kwalifikacje.edu.pl/images/download/Media/MaterialyPrasowe/background/kwalifikacje_po_europejsku2.pdf [10.03.2016]
7. http://www.kwalifikacje.edu.pl/download/inne/Wkladka_DGP.pdf [10.03.2016]
8. http://www.kwalifikacje.edu.pl/images/download/Publikacje/Kwalifikacje_przyszlosci.pdf [12.03.2016]
9. http://www.kwalifikacje.edu.pl/images/download/Publikacje/Zintegrowany_Rejestr_Kwalifikacji_Podstawowe_zalozenia.pdf [20.02.2016]
10. http://www.kwalifikacje.edu.pl/images/download/Publikacje/Raport%20referencyjny_aktualizacja.pdf [09.03.2016]
11. http://www.kwalifikacje.edu.pl/images/download/Media/MaterialyPrasowe/background/wkladka_2012_06_12.pdf [12.03.2016]
12. http://www.kwalifikacje.edu.pl/images/download/Publikacje/Broszura_Referencyjna.pdf [08.03.2016]

Data przesłania artykułu do Redakcji: 03.2016
Data akceptacji artykułu przez Redakcję: 04.2016

mgr inż. Jerzy Dychała
Zespół Szkół Zawodowych
ul. Gałczyńskiego 1, 44-300 Wodzisław Śląski, Polska
e-mail: irzj@interia.pl

mgr inż. Stefan Czerwiński
KW SA. Oddział KWK"Jankowice"
ul. Jastrzębska12, 44-253 Rybnik, Polska
e-mail: wychcki@o2.pl

KWALIFIKACJE – WYBRANE SPOSOBY UPORZĄDKOWYWANIA WIEDZY, UMIĘTNOŚCI I KOMPETENCJI SPOŁECZNYCH

Streszczenie: Artykuł przedstawia sposób porządkowania kwalifikacji oraz nowe możliwości ich zdobywania. Omówiono między innymi Europejskie i Polskie Ramy Kwalifikacji oraz sposoby ich rejestracji jak również korzyści płynące z uporządkowania kwalifikacji. Omówiono również model akumulowania ECTS stosowany na uczelniach wyższych. Poruszono także zagadnienia jak walidacja i certyfikacja.

Słowa kluczowe: Europejska Rama Kwalifikacji, Polska Rama Kwalifikacji

QUALIFICATIONS – SELECTED WAYS OF CLASSIFICATION OF KNOWLEDGE, SKILLS AND SOCIAL COMPETENCE

Abstract: The article presents ways of qualification classification and new possibilities of their acquiring. It discusses European and Polish qualifications framework, ways of their registration and benefits coming from their classification. It also talks about the ECTS accumulation model employed by higher education institutions. The article also mentions the issue of validation and certification.

Key words: European Qualifications Framework, Polish Qualifications Framework